

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ

Του Δρος **ΡΩΜΑΝΟΥ ΒΑΡΕΛΑ**
Ειδικού Συμβούλου του
Υπουργείου Έμπορίου.

I. Είσαγωγικά

Το έμπορικό ισοζύγιο της χώρας μας ήταν ανέκαθεν έλλειμματικό. με αποτέλεσμα ν' αποτελεί σαν αντικείμενο συζητήσεων ένα πάντοτε επίκαιρο και φλέγον θέμα της Έλληνικής Οικονομίας. Άρκετοί οικονομολόγοι απέδωσαν κατά καιρούς την «κακοδαιμονία» της Έλληνικής Οικονομίας στην έλλειμματικότητα του έμπορικού μας ισοζυγίου, τουλάχιστον ως προς το μεγαλύτερο μέρος της.

Σήμερα το όλο πρόβλημα του ελληνικού έμπορικού ισοζυγίου έχει προσλάβει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις λόγω της αυξανόμενης έλλειμματικότητάς του και της δυσμενούς διεθνούς οικονομικής συγκυρίας. Βέβαια και άλλες χώρες, ακόμη και βιομηχανικά ιδιαίτερα ανεπτυγμένες, αντιμετωπίζουν σήμερα την οξύτητα αυτού του προβλήματος. Η Δυτική Γερμανία π.χ., χώρα που στήριξε την οικονομικοκοινωνική της ανάπτυξη στην εξωστρέφεια της Οικονομίας της, είχε κατά το πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών της τάξεως των 7,43 δισεκ. μάρκων έναντι πλεονάσματος 3,7 δισεκ. μάρκων κατά την αντίστοιχη περίοδο του 1979. Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στις επιδράσεις εξωγενών παραγόντων και ιδιαίτερα στη ραγδαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών της χώρας αυτής συνεπεία των συνεχών ανατιμήσεων του πετρελαίου.

Όπωςδήποτε όμως το πρόβλημα στις χώρες αυτές έχει διαφορετικές αιτίες και συνέπειες και ακόμη δεν αποτελεί «παραδοσιακό» φαινόμενο όπως στην περίπτωση της Ελλάδος. Έχοντας λοιπόν υπόψη την κρισιμότητα του θέματος, που υπογραμμίζεται και από την επικείμενη πλήρη ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, θά προσπαθήσουμε να επισημάνουμε τα επί μέρους προβλήματα του ελληνικοέμπορικού ισοζυγίου και να σκιαγραφήσουμε τις πιθανές μελλοντικές εξελίξεις και προοπτικές.

II. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου κατὰ τὴν περίοδο 1974-1979

Τὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο τῆς Ἑλλάδος στὴν περίοδο 1974-1979 ἐμφανίζεται ὡς ἑξῆς (σὲ ἑκατ. δολλάρια):

<u>Ἔτος</u>	<u>Εἰσαγωγές</u>	<u>Ἐξαγωγές</u>	<u>Ἐλλειμμα ἐμπορ. ἰσοζ.</u>
1974	4.824	1.774	3.050
1975	5.065	2.030	3.035
1976	5.556	2.227,5	3.328,5
1977	6.510	2.522	3.988
1978	7.338	2.998,5	4.339,5
1979	10.110	3.932	6.178

Πηγή: Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, Μηνιαῖο Στατιστικὸ Δελτίο.

Τὰ ἀνωτέρω ἑλλείμματα καλύφθηκαν ἐν μέρει μὲ εἰσπράξεις ἀπὸ ἀδηλες συναλλαγές (τουριστικὸ καὶ ναυτιλιακὸ συνάλλαγμα, μεταναστευτικὰ καὶ ἐργατικὰ ἐμβάσματα) καὶ κατὰ τὸ ἀπομένον ὑπόλοιπο μὲ τὴν εἰσροή μακροπροθέσμων ἰδιωτικῶν κεφαλαίων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ δανεισμό. Ἀπὸ τὸ 1978 καὶ μετὰ ἀνησυχητικές διαστάσεις φαίνεται νὰ προσλαμβάνει ἡ ἀύξηση τῶν ἀναγκῶν σὲ ξένα κεφάλαια, ἡ μεγαλύτερη ἐπομένως ἀνάγκη προσφυγῆς στὸν ἐξωτερικὸ δανεισμό. Καὶ τοῦτο διότι ἐνῶ κατὰ τὰ ἔτη 1977 καὶ 1978 τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν εἶχε διαμορφωθεῖ στὸ σταθερὸ ἐπίπεδο τοῦ 1,3 δισ. δολ., τὸ 1979 διογκώθηκε στὸ ὕψος τῶν 2,3 δισ. δολ.. Σύμφωνα μὲ ἐκτιμήσεις ἀρμοδίων ὀργανισμῶν (ΚΕΠΕ, Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος) ποὺ εἶδαν πρόσφατα τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, οἱ κύριοι λόγοι αὐτῆς τῆς διογκώσεως εἶναι:

— Ἡ ραγδαία ἀύξηση τῶν εἰσαγωγῶν ποὺ σημείωσαν, βάσει συναλλαγματικῆς στατιστικῆς, ρυθμὸ ἀνόδου δυόμισυ φορές ὑψηλότερο ἐκείνου τοῦ 1978 (37,7% ἔναντι 14,5%). Ἡ ἀύξηση αὐτῆ τῶν εἰσαγωγῶν προήλθε κατὰ τὸ ἕνα τρίτο περίπου ἀπὸ τὰ εἰσαγωγές πετρελαίου καὶ κατὰ τὰ δύο τρίτα ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες εἰσαγωγές. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ὅτι οἱ ἰδιωτικὲς εἰσαγωγές ποὺ δὲν περιλαμβάνουν τὸ πετρέλαιο ἀυξήθηκαν μὲ ρυθμὸ ἐλαφρὰ μόνον χαμηλότερο τοῦ συνολικοῦ (35,8%). Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ μέση ἀύξηση τῶν τιμῶν τῶν ἰδιωτικῶν εἰσαγωγῶν (χωρὶς τὶς τιμές πετρελαίου) ἐκτιμᾶται στὸ ἐπίπεδο τοῦ 12%-14%, προκύπτει ὅτι ἡ κατ' ὄγκο ἀύξηση τῶν εἰσαγωγῶν μὲ βάση στοιχεῖα διακανονισμῶν ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ κύριο μέρος αὐτῆς τῆς ἀυξήσεως ἀφορᾷ σὲ ἀγαθὰ πρὸς ἀποθεματοποίηση. Μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ποὺ πιστεύεται ὅτι ἀποτέλεσαν κατὰ σημαίνοντα λογο ἀντικείμενο ἀποθεματοποιήσεως περιλαμβάνονται τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι, ἡ ἀξία τῶν ὁποίων μέσα στὸ 10μηνιο Ἰανουαρίου-Ὀκτωβρίου ἔφθασε τὸ ὕψος τῶν 133,6 ἑκατ. δολ. ἔναντι 63,4 ἑκατ. δολ. τοῦ ἀντιστοίχου δεκαμήνου τοῦ 1978.

—'Η αδυναμία του πλεονάσματος του ισοζυγίου αδήλων συναλλαγών να καλύψει το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου έστω κατά τη σταθερή αναλογία των προηγούμενων ετών, όπου όπως αναφέρθηκε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών είχε διαμορφωθεί στο επίπεδο του 1,3 δις. δολ. Σχετικά επισημαίνονται τα ακόλουθα:

1) Το πλεόνασμα του ισοζυγίου αδήλων συναλλαγών παρουσίασε τα τρία τελευταία χρόνια την εξής εξέλιξη: 1977-2.620 εκατ. δολ., 1978-3.089 εκατ. δολ., 1979-3.918 εκατ. δολ.. Είχαμε δηλαδή αδήλικους ρυθμούς αυτού του πλεονάσματος 1978/1977-17,9% και 1979/1978-26,8%. 'Η επιτάχυνση αυτή οφείλεται στην ταχύτερη άνοδο των αδήλων πόρων (1977-3.497 εκατ. δολ., 1978-4.127 εκατ. δολ., 1979-5.256 εκατ. δολ.)

2) Οί άνοδικοί ρυθμοί εξέλιξης των αδήλων πόρων αποδίδονται κατά κύριο λόγο στην ανάκαμψη του ναυτιλιακού συναλλάγματος (1977-1.126 εκατ. δολ., 1978-1.177 εκατ. δολ., 1979-1.515 εκατ. δολ.) και του μεταναστευτικού (1977=925 εκατ. δολ., 1978=984 εκατ. δολ., 1979=1.163 εκατ. δολ.). 'Η κατά 28,7% αύξηση του ναυτιλιακού συναλλάγματος το 1979 αντικατοπτρίζει τη βελτίωση της διεθνούς ναυτιλιακής αγοράς, ενώ η αύξηση του μεταναστευτικού οφείλεται κατά κύριο λόγο στη δραχμοποίηση καταθέσεων σε συνάλλαγμα. 'Αν αφαιρεθούν αυτές οι καταθέσεις διαπιστώνεται ότι η είσοδη μεταναστευτικού συναλλάγματος παρουσιάζει στασιμότητα. 'Ο άνοδικός ρυθμός του τουριστικού συναλλάγματος (1977=981 εκατ. δολ., 1978=1.326 εκατ. δολ., 1979=1.664 εκατ. δολ.) παρατηρείται ότι σημείωσε ουσιαστική επιβράδυνση (1978/77=35,2%, 1979/1978=25,5%) παρά την αύξηση του αριθμού των τουριστών και την άνοδο των τιμών. 'Η επιβράδυνση αυτή συνιστά μία σαφή ένδειξη για σημαντική διαρροή συναλλάγματος στον τομέα αυτόν.

3) Παράλληλα με την αύξηση των αδήλων πόρων παρατηρείται και σημαντική διεύρυνση των αδήλων πληρωμών (1977=877 εκατ. δολ., 1978=1.038 εκατ. δολ., 1979=1.338 εκατ. δολ.), ενώ η επιτάχυνση της εισροής ιδιωτικών κεφαλαίων (1977=1.453 εκατ. δολ., 1978=1.489 εκατ. δολ., 1979=1.751 εκατ. δολ.) αποδίδεται βασικώς στην είσοδη κεφαλαίων για την αγορά ακινήτων και τις εμπορικές πιστώσεις. 'Αντίθετα, οί υπόλοιπες κατηγορίες κεφαλαίων σημείωσαν χαμηλότερους ή άκόμη και άρνητικούς ρυθμούς αύξησης σε σχέση με το 1978. Ειδικότερα, οί καταθέσεις 'Ελλήνων του έξωτερικού παρουσίασαν σοβαρή μείωση, που οφείλεται κατά σημαντικό βαθμό στην επιτάχυνση του ρυθμού δραχμοποιήσεώς τους και στη χαλάρωση της εισροής ξένων καταθέσεων.

'Όλα αυτά είχαν σαν τελική συνέπεια την αύξηση του έλλειμματος του ισοζυγίου πληρωμών κατά 80%, παρά τους θεαματικούς άνοδικούς ρυθμούς των εξαγωγών μας (1978/77: 19%, 1979/78: 31%).

Το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών, έκφραζόμενο σε ποσοστιαία αναλογία επί του άκαθαρίστου έγχωρίου προϊόντος, ήταν 4,7% το 1977, 3,9% το 1978 και 5,8% το 1979. 'Ετσι, έχει σταδιακά διαμορφωθεί και το έλλειμμα του προϋπολογισμού σε επίπεδο άνωτερο του 5% επί του άκαθαρίστου έγχωρίου προϊόντος, πράγμα που ά-

ποτελεῖ σοβαρὸ παράγοντα πληθωρισμοῦ. Πράγματι, οἱ τιμές καταναλωτοῦ στὴν Ἑλλάδα εἶχαν ἄνοδο τὸ 1976 κατὰ 13,3%, τὸ 1977 12,2%, τὸ 1978 12,5% καὶ τὸ 1979 19%.

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα καταδεικνύεται ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου ἀνάγεται στὸ πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, μὲ παράγωγο φαινόμενό του τὸν πληθωρισμό.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ὅλου προβλήματος καὶ ἡ ἐπίλυση τῶν ἐπὶ μέρους δημιουργουμένων προβλημάτων συνδέονται ἄρρηκτα μὲ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἀκολουθῶν στόχων:

— Αὐξηση τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς, μὲ τὴν κινητοποίηση τοῦ ἀργοῦντος ἢ ὑποαπασχολουμένου παραγωγικοῦ δυναμικοῦ (ἀψύχου καὶ ἐμψύχου) καὶ τὴν πραγματοποίηση ἐπενδύσεων (νέων, ἐπεκτάσεως καὶ ὀρθολογισμοῦ). Ἡ αὐξηση τῆς παραγωγῆς θὰ καταπολεμήσει τὸν πληθωρισμό, συνειφέροντας πτώση τῆς τάσεως γιὰ ἀπόκτηση ἀγαθῶν πρὸς ἀποθεματοποίηση καὶ γιὰ κερδοσκοπία ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐς σημειωθεί ὅτι ἡ αὐξηση τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχωρίου προϊόντος στὴ χώρα μας ἦταν στὸ χρονικὸ διάστημα 1975-1979 4,7% κατὰ μέσο ὄρο ἐτησίως, ἐνῶ τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ στὶς χώρες τοῦ ΟΟΣΑ καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος ἦταν 3,1% καὶ 2,4%. Ὅμως ἡ αὐξηση τοῦ ΑΕΠ στὴν Ἑλλάδα τὸ 1979 ἦταν τῆς τάξεως τοῦ 3,6 (1978:5,9%), ἐνῶ στὸν ΟΟΣΑ καὶ τὴν ΕΚ ἦταν ἀντίστοιχα 3,3% καὶ 3%. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐξ ἄλλου σημείωσε τὸ 1979 αὐξηση τῆς τάξεως τοῦ 6,1%, ἐναντι αὐξήσεως 7,6% κατὰ τὸ ἔτος 1978.

— Ὑποκατάσταση εἰσαγωγῶν, ὅπου εἶναι δυνατὴ, σὰν ἐπακόλουθο καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἐγχώριας παραγωγῆς ἢ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐν λόγω αὐξηση. Ἐφαρμογὴ εἰσαγωγικῆς πολιτικῆς πού νά ἔχει μιὰ συνέπεια ἀπὸ πλευρᾶς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως ὡς πρὸς τὴν ἐξαγωγικὴ μας πολιτικὴ.

— Προώθηση, διασπορὰ καὶ διαφοροποίηση τῶν ἐξαγωγῶν μας στὴν παγκόσμια ἀγορά.

Παρατηροῦμε ὅτι οἱ ἀνωτέρω στόχοι εἶναι μεταξύ τους συμβιβαστοὶ καὶ ἀλληλοσυμπληρούμενοι.

III. Ἀνάλυση εἰσαγωγῶν - ἐξαγωγῶν.

Ἡ διάρθρωση τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἰσοζυγίου κατὰ βασικὲς κατηγορίες προϊόντων στὸ χρονικὸ διάστημα 1974-1979 παρουσιάζει, βάσει στοιχείων συναλλαγματικῆς στατιστικῆς, τὴν ἀκόλουθη εἰκόνα:

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (σε εκατ. δολ.)

Κατηγορίες προϊόντων	Έτη					
	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Τρόφιμα-Ποτά	585	550	623	703	848	1.119
Πρώτες ύλες	952	889	943	1.078	1.216	1.628
Καύσιμα & λιπαντικά	864	844	1.026	1.061	1.205	2.253
Κεφαλαιουχικά αγαθά	1.258	1.538	1.543	1.813	2.015	2.465
Βιομηχανικά καταναλω- τικά αγαθά	941	1.199	1.389	1.715	2.014	2.589

ΕΞΑΓΩΓΕΣ (σε εκατ. δολ.)

Κατηγορίες προϊόντων	Έτη					
	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Τρόφιμα - Ποτά	374	511	542	666	724	926
Καπνός	158	168	162	155	186	166
Πρώτες ύλες και ήμι- κατεργασμένα προϊόντα	121	110	124	127	140	179
Μεταλλεύματα-Όρυκτά	103	134	136	132	147	200
Πετρελαιοειδή	124	87	74	102	230	465
Βιομηχανικά και βιοτε- χνικά προϊόντα	852	982	1.160	1.305	1.542	1.958

Μιά γενική διαπίστωση συνίσταται στο γεγονός ότι η μέση αξία των εξαγωγών υπολείπεται ακόμη αισθητά της αντίστοιχης αξίας των εισαγωγών. Ο ρυθμός μεταβολής της μέσης αξίας των εισαγωγών είναι μεγαλύτερος του αντίστοιχου των εξαγωγών, που σημαίνει ότι η αύξηση των τιμών των ειδών που εισάγονται στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη αύξηση των εξαγομένων προϊόντων. Αυτό φαίνεται και στους ανωτέρω πίνακες και συγκεκριμένα:

1) Στις εισαγωγές, όπου παρουσιάζονται υψηλοί αυξητικοί ρυθμοί στην κατηγορία «καύσιμα και λιπαντικά» κατά την τελευταία διετία συνεπεία των άνατιμήσεων του πετρελαίου, στα «κεφαλαιουχικά αγαθά» κατά την τριετία 1977-1979 και στα «βιομηχανικά καταναλωτικά αγαθά» κατά την τετραετία 1976-1979. Στην τελευταία κατηγορία είναι αισθητή η παρουσία των διαρκών καταναλωτικών αγαθών, ενώ παρατηρείται από καιρό και μία αξιόλογη μετατόπιση σε είδη πολυτελείας. Αξιόλογη είναι και η αύξηση των εισαγωγών πρώτων ύλων, κυρίως λόγω άνατιμήσεων.

2) Στις εξαγωγές, όπου σημειώνεται κατ' άρχήν ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της αξίας τους στην εικοσαετία 1958-1978 άνήλθε σε 15,5% και κατά τα δύο περίπου τρίτα, ήταν άποτέλεσμα της αύξησης του όγκου των εξαγομένων

προϊόντων ενώ κατά το άλλο τρίτο προήλθε από την άνοδο των τιμών τους. Στον πίνακα επισημαίνονται:

Ἡ στασιμότητα τοῦ καπνοῦ καί οἱ κατά μέσο ὄρο χαμηλοὶ ἀξητικοὶ ρυθμοὶ τῶν πρώτων ὑλῶν καί μεταλλευμάτων. Ἡ ἐντυπωσιακὴ ἄνοδος τῶν πετρελαιοειδῶν στὸ διάστημα 1976-1979. Οἱ καθ' ὄλο τὸ ἐπισκοπούμενο διάστημα σταθερὰ ὑψηλοὶ ἀξητικοὶ ρυθμοὶ στὰ τρόφιμα-ποτὰ καί ἰδιαίτερα στὰ βιομηχανικά καί βιοτεχνικά προϊόντα. Θὰ πρέπει δὲ νὰ ὑπογραμμίσουμε τὴν πράγματι ἐντυπωσιακὴ ἄνοδο τῶν ἐξαγωγῶν, τόσο ἀπὸ πλευρᾶς ἀξήσεως τῆς ἀξίας τους ὅσο καί ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς βελτιώσεως τῆς συνθέσεώς τους. Τὰ γεωργικά προϊόντα, οἱ πρώτες ὕλες καί τὰ μεταλλεύματα συνιστοῦσαν τὸ 1959 τὸ 86% περίπου τῶν ἐξαγωγῶν. Τὸ 1979 ἡ διάρθρωση τῶν ἐξαγωγῶν ἦταν: Βιομηχανικά-βιοτεχνικά προϊόντα: 50%, γεωργικά προϊόντα: 29%, πετρελαιοειδῆ: 11%, πρώτες ὕλες καί μεταλλεύματα: 10%.

Στὰ βιομηχανικά-βιοτεχνικά προϊόντα ἡ ομάδα «κλωστοῦφαντουργικά ἔτοιμα ἐνδύματα» καταλαμβάνει ποσοστὸ συμμετοχῆς ἄνω τοῦ ἐνός τρίτου, ἐνῶ σημαντικὴ εἶναι καί ἡ παρουσία τῶν τσιμέντων, τῶν σιδηροφύλλων καί λοιπῶν μετάλλων, τοῦ ἀλουμινίου καί ἀλουμίνας, τῶν λοιπῶν χημικῶν (πλὴν ἀντικροτικῶν) καί φαρμακευτικῶν, τῶν γουναρικῶν, καθὼς καί τῶν ὑποδημάτων καί εἰδῶν ἀπὸ δέρμα.

Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν τριετία 1976-1978 παρουσιάζεται, βάσει στοιχείων τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος σὲ ἑκατ. δολ., ὡς ἑξῆς:

	1976		1977		1978	
	Εἰσαγ.	Ἐξαγ.	Εἰσαγ.	Ἐξαγ.	Εἰσαγ.	Ἐξαγ.
ΕΥΡΩΠΗ	3.307	1.270	3.951	1.551	4.580	1.764
Ε.Ο.Κ.	2.372	864	2.876	1.045	3.335	1.251
Ἄνατ. Εὐρώπη	444	280	522	350	581	380
Λοιπὴ Εὐρώπη	491	126	554	156	664	133
ΑΜΕΡΙΚΗ	1.062	350	1.252	357	1.400	427
Η Π Α	956	338	1.126	323	1.218	402
Καναδάς	27	11	29	10	44	12
Ἀργεντινὴ	31	0	42	1	45	1
Βραζιλία	27	0	41	0	68	0
ΑΣΙΑ	—	—	908	319	1.048	582
Ἰορδανία	—	—	0	8	0	11
Ἰράν	51	22	94	22	191	16
Ἰράκ	—	—	15	7	83	10
Κύπρος	4	28	3	20	6	10
Σαουδ. Ἀραβία	219	102	302	109	280	141
Συρία	21	8	21	18	30	19
Ἰαπωνία	218	16	252	18	269	28

ΑΦΡΙΚΗ	—	—	225	193	202	216
Αίγυπτος	108	70	67	66	52	81
Άλγερία	—	—	0	11	0	17
Λιβύη	—	—	45	67	19	60
Τυνησία	19	2	19	3	35	8
Νοτιοαφρ. Ένωση	20	1	21	1	25	3
ΩΚΕΑΝΙΑ	29	6	63	7	47	8

Στά άνωτέρω στοιχεία περιλαμβάνονται και οι έμπορικέσ πιστώσεισ για είσαγωγέσ.

Όπωσ προκύπτει, τό μεγαλύτερο μέρος τών έμπορικών συναλλαγών τής Ελλάδοσ διεξάγεται με τίσ Εύρωπαϊκέσ χώρεσ και ιδιαίτερα με τά Κράτη-μέλη τής ΕΟΚ. Ειδικότερα ώσ πρόσ τίσ εξαγωγέσ, άνω του 40% κατευθύνεται πρόσ τήν ΕΟΚ όπου ή Δυτική Γερμανία καταλαμβάνει πρωτεύουσα θέση άφου άπορροφά τό 20,5% του συνόλου τών ελληνικών εξαγωγών. Αύξουσα σημασία, λόγω και του μεγαλύτερου ρόλου τών εξαγωγικών πετρελαιοπαραγωγών χωρών, προσλαμβάνουν τά τελευταία χρόνια οι άγορέσ τής Άσιασ και τής Άφρικησ. Έπισημαίνεται έδω, ότι οι εξαγωγέσ μας πρόσ τίσ άραβικέσ χώρεσ καλύπτουν ήδη τό 20% του συνόλου τών ελληνικών εξαγωγών. Ιδιαίτερα προβληματική έξ άλλου εξακολουθεί νά παραμένει ή άγορά τής Άμερικησ.

Τό έλλειμμα του έμπορικού μας ίσοζυγίου με τήν ΕΟΚ άντιπροσώπευε τό 1978 τό 42,2% του συνολικού έλλείμματοσ του έμπορικού ίσοζυγίου τής ελληνικήσ Οικονομιάσ, ένω τό 1979 ποσοστό τής τάξεωσ του 44,2% επί του συνολικού έλλείμματοσ. Η έπιδείνωση αυτή καθορίστηκε βασικά άπό τήν διεύρυνση τών έλλειμμάτων με τή Δυτ. Γερμανία, τήν Ιταλία και τή Γαλλία και οφείλεται κατά ένα μέρος στο σύστημα τών ποσοτώσεων επί τών κλωστοϋφαντουργικών μας προϊόντων.

Η σχετική ίσορροπία του έμπορικού έλλείμματοσ με τίσ χώρεσ τής Άνατολικήσ Εύρώπησ θά πρέπει ν' άποδοθεί στις ισχύουσεσ συμφωνίεσ τύπου κληρινγκ με τίσ χώρεσ αυτές, άφου τό έν λόγω έλλειμμα προσδιορίζεται κατά κύριο λόγο άπό τίσ συναλλαγέσ μας με τήν ΕΣΣΔ όπου έχει καταργηθεί τό σύστημα κληρινγκ.

Τέλος, τό έμπορικό έλλειμμα με τίσ χώρεσ τής λοιπήσ Εύρώπησ διαμορφώνεται κυρίωσ άπό τά επί μέρουσ έλλείμματα με τήν Έλβετία, τήν Αύστρια, τήν Ισπανία, τή Σουηδία και τή Γιουγκοσλαβία.

IV. Συμπεράσματα και προοπτικέσ.

Άπό τά άνωτέρω έκτεθέντα προκύπτει ότι ή έλλειμματικότητα του ελληνικού έμπορικού ίσοζυγίου οφείλεται στους άκόλουθουσ λόγουσ:

1. Στην μεγάλη άξια τών είσαγομένων ειδών τών κατηγοριών «πρώτεσ ύλεσ»,

«καύσιμα-λιπαντικά» και «κεφαλαιουχικά αγαθά». (Βλέπε και τη σχετική μελέτη του Γεωργ. Πέκου: Προβλήματα και εξελίξεις του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδος. Στο Δελτίο του Έμπορικού και βιομηχανικού Έπιμελητηρίου Θεσσαλονίκης, τεύχος Αύγουστου 1979, σελ. 593-602).

Το γεγονός αυτό συσχετίζεται άμεσα με την επενδυτική και παραγωγική δραστηριότητα καθώς και με την υψηλή άνοδο του εθνικού εισοδήματος στη χώρα μας κατά την τελευταία δεκαετία, με γνωρίσματα δηλαδή χαρακτηριστικά μιάς ταχέως αναπτυσσόμενης Οικονομίας όπως ή Έλληνική. Αντικατοπτρίζει όμως και την εξάρτηση της Οικονομίας μας από ξένες πρώτες ύλες για την εγχώρια βιομηχανική-βιοτεχνική παραγωγή καθώς και την αδυναμία υποκατάστασης των εισαγωγών σε είδη κεφαλαιουχικού-μηχανολογικού εξοπλισμού.

Πράγματι, από την θεώρηση του συναφούς μερικού ισοζυγίου καταφαίνεται ή αδυναμία των ελληνικών εξαγομένων πρώτων ύλων (κυρίως βαμβάκι και δέρματα) και ήμικατεργασμένων προϊόντων καθώς και των όρυκτων-μεταλλευμάτων να καλύψουν κατά μερικώς ήκανοποιητικό τρόπο το έλλειμμα που προκύπτει από τις εισαγόμενες πρώτες ύλες. Το πρόβλημα όμως είναι ακόμα δξύτερο στο μερικό ισοζύγιο των κεφαλαιουχικών αγαθών, όπου παρατηρείται παντελής σχεδόν έλλειψη αντίστοιχίας ελληνικών εξαγωγών. Οι εξαγωγές μας σε «μηχανήματα και μεταφορικά μέσα» ήταν το 1978 39,3 εκατ. δολ. και το 1979 43,4 εκατ. δολ.. Αυτό βέβαια συνδέεται με την έλλειψη μονάδων παραγωγής κεφαλαιουχικών αγαθών στην Ελλάδα και με τον προσανατολισμό των ύφισταμένων μονάδων στην εγχώρια αγορά. Σύμφωνα με σχετικές εκτιμήσεις (βλ. Βασ. Σαρσέντη: Έξελίξεις και προοπτικές της βιομηχανικής παραγωγής και των επενδύσεων. Στο Δελτίο του Έμπορ. και Βιομηχαν. Έπιμελητηρίου Θεσσαλονίκης, τεύχος Αύγουστου 1979, σελ. 575) διαπιστώνεται ότι ή εφαρμοσθείσα πολιτική προώθησης των βιομηχανικών επενδύσεων δέν υπήρξε έκλεκτική αλλά απέβλεπε στη συνολική διόγκωση (αξηση) των επενδύσεων. Έτσι, διοχετεύθηκαν κεφάλαια στους κλάδους καταναλωτικών αγαθών και σημειώθηκε ουσιαστική επιβράδυνση στην ανάπτυξη άλλων κλάδων όπως π.χ. μηχανολογικών, που συνιστούν την βάση της εκβιομηχανίσεως. Έξ άλλου, από το 80% των άλλοδαπων κεφαλαίων που επενδύθηκαν στη μεταποίηση κατά το διάστημα 1960-1977, ποσοστό μόνον 13% τοποθετήθηκε σε μηχανολογικούς κλάδους. Με τον αναπτυξιακό Νόμο 849/1978 επιχειρείται για πρώτη φορά στη χώρα μας μία διαφορετική μεταχείριση των βιομηχανικών κλάδων, που διαχωρίζονται σε τρεις κατηγορίες από πλευράς ένισχυτικών κινήτρων. Θα πρέπει επομένως να προσδοκάται στο μέλλον μία όρθολογική διακλαδική κατανομή των επενδύσεων στη μεταποίηση.

2. Στην μικρότερη αξία των εξαγομένων ειδών, παρά τους ύψηλους αξητικούς ρυθμούς των ελληνικών εξαγωγών. Τουτό μπορεί ν' αποδοθεί κατ' αρχήν στη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών, που περιλαμβάνει κυρίως προϊόντα της έλαφράς μεταποίησης, νωπά και μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα και μέταλλα χαμηλής επεξεργασίας, προϊόντα δηλαδή των οποίων οι τιμές αξήθηκαν στη διεθνή αγορά κατά ποσοστό αισθητά χαμηλότερο εκείνου των εισαγομένων ειδών.

Συσχετίζεται ακόμη με την έσωστρέφεια πολλών κλάδων της μεταποίησης στην μικρού μεγέθους αγορά και την έλλειψη στρατηγικών διεθνούς Μάρκετινγκ για μία συστηματική έκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει ή παγκόσμια αγορά. Αυτό το γεγονός έχει σαν αποτέλεσμα μία συχνά παρατηρούμενη κατασπορά των βιομηχανικών - βιοτεχνικών εξαγωγών σε πολύ μεγάλη ποικιλία και μικρές ποσότητες, που σημαίνει ότι γίνεται μία περιπτωσιακή έκμετάλλευση διαφόρων παρουσιαζομένων ευκαιριών.

Το όλο πρόβλημα θα πρέπει επίσης να συνδέεται και με την ανεπαρκή επάνδρωση της κρατικής μηχανής από στελέχη με γνώσεις σε θέματα επιχειρησιακής Οικονομικής, ιδιαίτερα δε στους κλάδους της 'Οργανωτικής και του Μάρκετινγκ.

Κατόπιν των ανωτέρω, οι προοπτικές και τα προς λήψη αναγκαία μέτρα για την όρθολογική αντιμετώπιση των προβλημάτων του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου μπορούν να σκιαγραφηθούν ως εξής:

- α) 'Από την πλήρη ένταξη της 'Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα προβλέπεται κατ' αρχήν αύξηση των εξαγωγών των γεωργικών μας προϊόντων προς τις χώρες - μέλη της Κοινότητας με έτησιο ρυθμό μεγαλύτερο απ' ότι στον υπόλοιπο κόσμο, λόγω κυρίως της εφαρμογής της κοινής αγροτικής πολιτικής που θα έχει σαν συνέπεια την άρση επιβληθεισών μέχρι τώρα αντισταθμιστικών εισφορών. 'Ως προς τις εξαγωγές των βιομηχανικών-βιοτεχνικών μας προϊόντων μπορούμε να προβλέψουμε σε πρώτη φάση την διατήρηση του ύφισταμένου μέσου έτησιου ρυθμού αύξησης περί τα 15% λόγω της πολιτικής προτιμησιακής μεταχειρίσεως που εφαρμόζει ή ΕΟΚ με την 'Ελλάδα και την απομάκρυνση της άβεβαιότητας που δημιουργεί ή δυνατότητα επιβολής μελλοντικών αυθαιρέτων περιορισμών, όπως π.χ. ποσοτώσεων. Σε δεύτερη φάση μπορούμε να υπολογίσουμε σε αξιόλογη αύξηση των εξαγωγών, έφ' όσον όμως συντρέξουν όρισμένες προϋποθέσεις που θα αναφερθούν πιο κάτω. Οι εισαγωγές έξ άλλου από τις χώρες της Κοινότητας προβλέπεται να αυξηθούν με μικρότερο μέσο έτησιο ρυθμό έναντι εκείνου των εξαγωγών, γιατί τα 2/3 των εισαγομένων από την ΕΟΚ βιομηχανικών προϊόντων ανήκουν στην κατηγορία της 12ετούς μεταβατικής περιόδου και εισάγονται ήδη χωρίς δασμούς, όποτε από τον πλήρη δασμολογικό άφοπλισμό και για τα εισαγόμενα προϊόντα της 22ετούς μεταβατικής περιόδου δεν θα πρέπει να αναμένεται μεγάλη αύξηση του σήμερα ύφισταμένου μέσου έτησιου ρυθμού. Συμπερασματικά μπορεί να λεχθεί, ότι θα πρέπει ν' αναμένεται μία προοδευτική μείωση του ρυθμού αύξησης στο έλλειμμα του εμπορικού μας ισοζυγίου με την ΕΟΚ. Παράλληλα δε, επειδή το ισοζύγιο των αδήλων συναλλαγών με την ΕΟΚ είναι πλεονασματικό, θα πρέπει μακροχρονίως να προσδοκάται ή άμβλυνση της άρνητικής επίδράσεως του έλλειμματικού μας εμπορικού ισοζυγίου στο ισοζύγιο των τρεχουσών συναλλαγών 'Ελλάδος-ΕΟΚ.
- β) Οι κατηγορίες «πρώτες ύλες» και «καύσιμα-λιπαντικά» θα εξακολουθήσουν να παρουσιάζουν έλλειμματικό ισοζύγιο με αυξητικές μάλιστα τάσεις, αφού περιλαμβάνουν μη ύποκαταστάσιμα αγαθά και επειδή θα αυξάνουν οι ανάγκες εισ-

αγωγής των προϊόντων των εν λόγω κατηγοριών λόγω της περαιτέρω έκβιομηχανίσεως της Ελλάδος. Ἐπιβάλλεται ἐπομένως ἡ συστηματικὴ καὶ ταχεία ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτου τῆς χώρας καὶ τῶν κοιτασμάτων πετρελαίου ποῦ ἤδη βρέθηκαν, καθὼς καὶ ἡ διαρκῆς ἀναζήτηση γιὰ τὴν ἀνεύρεση νέων πηγῶν.

- γ) Παρόμοια προβλέπεται καὶ ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἰσοζυγίου τῆς κατηγορίας «κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ», λόγω τῶν ἀξανομένων ἀναγκῶν εἰσαγωγῆς τεχνολογίας. Ἐδῶ προσφέρεται σὰν λύση, πρὶν βραχυχρόνια ἀπὸ τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ν.849/78, ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐφαρμογὴ στὴ χώρα μας τοῦ θεσμοῦ τοῦ LEASING γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει ἤδη ἔτοιμο Νομοσχέδιο τοῦ Ὑπουργείου Βιομηχανίας καὶ Ἐνεργείας. Μὲ τὸ LEASING ἐπιτυγχάνεται ὁ σχηματισμὸς παγίου κεφαλαίου τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς ἐκμισθώσεως κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ στὶς ἐπιχειρήσεις αὐτές, ἀπὸ εἰδικές πρὸς τοῦτο ἐπιχειρήσεις ἢ κοινοπραξίες ἐπιχειρήσεων. (βλέπε σχετικὰ Βασ. Τσιούνη: LEASING. Συνοπτικὴ παρουσίαση ἑνὸς ἰδιότυπου θεσμοῦ. Στὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο» τεῦχος 21.8.1975, σελ.23). Ἔτσι μιὰ ἄμεση δαπάνη κεφαλαίου γιὰ τὴν κάλυψη τῆς ὁποίας θὰ χρειαζόταν σὺναψη δανείου μὲ ἐμπράγματα ἀσφάλειες, μετατρέπεται σὲ τρέχουσα δαπάνη εἰσοδήματος. Τὸ LEASING δηλαδὴ μπορεῖ νὰ συμβάλει ἀποτελεσματικὰ στὴν ὑποκατάσταση τραπεζικῶν χορηγήσεων καί, ἀπὸ πλευρᾶς ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου, στὴν ἐξοικονόμηση συναλλάγματος κατὰ τὴν εἰσαγωγή μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀφοῦ μπορεῖ νὰ μειώσῃ δραστικὰ τὸ συναφές κόστος μὲ τὴν δυνατότητα τῶν μαζικῶν παραγγελιῶν ἀπὸ τὶς ἐκμισθώτριες ἐπιχειρήσεις.
- δ) Καταφαίνεται ἤδη, ὅτι οἱ προοπτικὲς βελτιώσεις τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου συναρτῶνται ἄμεσα καὶ ἴσως κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ μὲ τὴν προσπάθεια τῆς περαιτέρω προωθήσεως τῶν ἐξαγωγῶν. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, ἡ ἐγχώρια αὔξηση τῆς παραγωγῆς μὲ τὴν συνδρομὴ τῶν ἀλλοδαπῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τῆς ξένης τεχνολογίας ὅπως καὶ ἡ εἰσαγωγικὴ πολιτικὴ δὲν θὰ πρέπει ν' ἀποβλέπουν μόνον στὴν ἐλάττωση τῶν εἰσαγωγῶν ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγο στὴν ἀπόκτηση γνώσεων γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ μεθόδων παραγωγῆς, ὀργανώσεως καὶ ἐμπορίας ποῦ θὰ ἐξασφαλίσουν μακροχρονίως στὰ ἑλληνικὰ προϊόντα αὐτοδύναμη ἀνταγωνιστικὴτητα στὴν ἐγχώρια καὶ διεθνή ἀγορά. Ἀνταγωνιστικὴτητα δηλαδὴ ἀπὸ πλευρᾶς διαμορφώσεως τοῦ προϊόντος (ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, τὸ σχέδιο, τὴ συσκευασία κ.λ.π.), στοχευμένης προωθήσεως καὶ προβολῆς του, ὀρθολογικῆς μεταφορᾶς καὶ διανομῆς του, τιμολογιακῆς πολιτικῆς, παροχῆς ἐξυπηρετήσεων καὶ ἐγγυήσεων στὴν πελατεία κ.λ.π. Πρόκειται ὅπως βλέπουμε γιὰ παράγοντες ἀνεξαρτήτους ἀπὸ βοηθητικὰ μέτρα πιστωτικῆς, φορολογικῆς ἢ συναλλαγματικῆς φύσεως. (βλέπε σχετικὰ Ρωμ. Βαρελά: Λειτουργίες καὶ προβλήματα τοῦ διεθνoῦς Μάρκετινγκ καὶ ἡ σημασία τους γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὴν ἔνταξη τῆς χώρας στὴν ΕΟΚ. Μελέτη ὑπὸ δημοσίευση).
- ε) Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα θὰ δημιουργήσουν εὐνοϊκὲς προϋποθέσεις γιὰ αὔξηση ὀχι μόνον

νον των εισπράξεων αλλά και της μέσης αξίας των εξαγωγών, αφού προσφέρουν την δυνατότητα παραγωγής και επομένως εξαγωγής προϊόντων υψηλότερης τεχνολογίας και γενικότερα μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας. Μπορούν επίσης να υποβοηθήσουν την εξειδίκευση σε όρισμένα προϊόντα κλάδων ή υποκλάδων της μεταποιησέως για μαζική παραγωγή και σταθερή διοχέτευση στις αγορές του εξωτερικού.

- στ) Βασική βέβαια προϋπόθεση για την εκπλήρωση των άνωτέρω στόχων είναι η συστηματική έρευνα των αγορών του εξωτερικού. (Βλ. σχετικά Ρωμ. Βαρελά: 'Η έρευνα των αγορών του εξωτερικού ως βάση του διεθνούς Μάρκετινγκ. Στο περιοδικό «Εμπόριο», τεύχος 'Οκτωβρίου-Ιανουαρίου 1978/79, σελ. 2-3). 'Η έρευνα αυτή θα καταστήσει δυνατή μία σωστή επιλογή και διαφοροποίηση των προς εξαγωγή προϊόντων, ανάλογα με τις συνθήκες και απαιτήσεις των επί μέρους χωρών-αγορών αλλά και με τις τεχνοοικονομικές δυνατότητες των ελληνικών επιχειρήσεων. Φορείς έρευνας είναι τó Κράτος, τά 'Επιμελητήρια, ó Ο.Π.Ε., ó ΕΟΜΜΕΧ, ó κλαδικές οργανώσεις και φυσικά óι επιχειρήσεις είτε μόνες τους είτε σε συνεργασία με άλλες, καθώς και óι Τράπεζες. 'Επειδή όμως είναι αδύνατη ή επί μέρους εξυπηρέτηση τόσων πολλών αγορών, θά πρέπει να προχωρήσουμε σε ανάλυση της παγκόσμιας αγοράς και εν συνεχεία στην ομαδοποίηση (τμηματοποίηση) επί μέρους αγορών με όμοιοιδή χαρακτηριστικά (π.χ. κοινές πολιτιστικές παραδόσεις ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, όμοιο επίπεδο οικονομικοκοινωνικής ανάπτυξέως, κοινά έθνολογικά χαρακτηριστικά, παρεμφερείς προτιμήσεις και συνήθειες των αγοραστών, κρατούν πολιτικοκοινωνικό σύστημα κ.λ.π.) σε ενιαίες αγορές-στόχους. Τέτοιες αγορές-στόχοι μπορεί π.χ. να είναι: Σκανδιναβική αγορά, αγορά Κεντρικής Ευρώπης εκτός ΕΟΚ και ΚΟΜΕΚΟΝ, ΚΟΜΕΚΟΝ, αγορά Βορείου 'Αφρικής, αγορά Κεντροδυτικής 'Αφρικής (βλέπε σχετικά Ρωμ. Βαρελά: 'Η αγορά της Νιγηρίας ως πεδίο προωθήσεως των ελληνικών εξαγωγών. Στο περιοδικό «Εμπόριο», τεύχος 'Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 1979, σελ. 6-7), αγορά Μέσης 'Ανατολής, αγορά 'Απω 'Ανατολής κ.λ.π. Είναι προφανές, ότι στο μέλλον θά απαιτηθεί ένας καλύτερος του σήμερα ύφισταμένου συντονισμός ενεργειών μεταξύ ιδιωτικών και κρατικών φορέων για την εδóδοση της εξαγωγικής προσπάθειας.
- ζ) 'Η ύποδομή για την πραγματοποίηση αυτών των επιδιώξεων έχει ήδη δημιουργηθεί, τουλάχιστον από την πλευρά της Πολιτείας. Στο 'Υπουργείο 'Εμπορίου συγκεκριμένα, έχει άρχισει εδó και δύο περίπου χρόνια να καταβάλλεται μία συστηματική προσπάθεια για την εφαρμογή συγχρόνων μεθόδων και θεσμών οργανώσεως και μάρκετινγκ εξαγωγών στη χώρα μας. Είναι ή προσπάθεια για την υλοποίηση της νέας, επιθετικής εξαγωγικής μας πολιτικής. Πού περιλαμβάνει μεταξύ άλλων: Συστηματική έρευνα χωρών-αγορών για την εξακρίβωση των αναγκών και εξελικτικών τάσεων των αγορών αυτών. 'Αμεσες επαφές με τά ξένα Κράτη-αγορές και τούς εξαγωγείς μας. 'Ιδρυση Τράπεζας Πληροφοριών για την τρέχουσα ενημέρωση των 'Ελλήνων εξαγωγέων επί των γενικότερων και ει-

δικοτέρων συνθηκῶν τῆς διεθνoῦς ἀγορᾶς. Συνεπῆ πολιτικὴ εἰσαγωγῶν, Ἰδρυση ἐμπορικῶν ἐξαγωγικῶν ἐταιριῶν (TRADING COMPANIES). Ὁργάνωση δικτύου μεταφορῶν. Χρηματοδότηση σὲ ἄμεση συνάρτηση μὲ τὴν ἐξαγωγή. (Βλέπε τὴν ἀναλυτικὴ περιγραφή αὐτοῦ τοῦ συστήματος μαζί μὲ μία ἀναφορά στὸ τί ἐγινε μέχρι σήμερα στὸ ἀρθρο τοῦ Βασ. Τσιούνη: Ἐπιθετικὴ ἐξαγωγικὴ πολιτικὴ. Στὸ περιοδικὸ «Μάνατζερ», τεῦχος Μαρτίου - Ἀπριλίου 1980, σελ. 54-57. Ἐπίσης βλ. Ρωμ. Βαρελά: Τὸ κρατικὸ Μάρκετινγκ καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴ συστηματικὴ προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν μας. Στὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο», τεῦχος 4.10.1979, σελ. 33 καὶ 39).

Ἡ προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν μας θὰ συνεπιφέρει ἄνοδο τοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνικοοικονομικῆς μας ἀναπτύξεως καὶ θὰ συμβάλλει στὴν ἀύξηση τοῦ γοήτρου τῆς χώρας μας διεθνῶς. Στὴν προσπάθεια λοιπὸν γιὰ τὴν ἐπίτευξη αὐτοῦ τοῦ στόχου, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁποίας θὰ κριθεῖ καὶ ἡ παραπέρα ἐξέλιξη τοῦ ἐμπορικοῦ μας ἰσοζυγίου, ἀπαιτεῖται ὑψηλὸ ἀίσθημα κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς εὐθύνης. Τὸ 1981 εἶναι τὸ ἔτος τῆς ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα καὶ ἔχει χαρακτηρισθεῖ ὡς ἔτος ἐξαγωγῶν. Ἀπὸ τὴν ἀποψη ἐπομένως τῶν ὄσων ἀναφέρθηκαν δὲν θὰ πρέπει, κατὰ τὴν γνώμη μας, νὰ στερηθεῖ περιεχομένου.